

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2025.3.34>**Соломаха А. Г.,**

доктор юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного права та процесу

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА МЕТОДОЛОГІЮ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАУЦІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Анотація. У статті досліджується вплив цифрової трансформації на методологію наукових досліджень у сфері адміністративного права. Наголошується, що цифровізація стала одним із провідних чинників розвитку сучасного суспільства, суттєво змінивши як публічне управління, так і юридичну науку. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, електронного урядування, штучного інтелекту, блокчейну та аналітики великих даних формує нову якість адміністративно-правових відносин та актуалізує потребу у відповідному теоретико-методологічному забезпеченні.

Розкрито, що цифрова трансформація зумовлює не лише модернізацію публічного сектору, а й зміну предмета та методів адміністративно-правової науки. Акцент зроблено на необхідності поєднання філософських, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання, а також на проблемі методологічного плюралізму, що одночасно відкриває нові можливості й породжує виклики для наукової системності. Вказано, що цифрова епоха вимагає інтеграції міждисциплінарних підходів, зокрема методів інформатики, теорії систем, статистики та кібернетики, що забезпечує більш комплексне дослідження нових явищ у публічному управлінні.

Особлива увага приділена появі нових інструментів дослідження: аналізу великих масивів даних, моделюванню, використанню комп'ютерних технологій і алгоритмів машинного навчання для опрацювання судової практики та адміністративних процедур. Показано, що традиційні якісні методи поступово доповнюються емпіричними, орієнтованими на вимірювані результати.

Підкреслюється, що цифровізація ставить під сумнів окремі класичні доктрини адміністративного права, зокрема щодо правосуб'єктності штучного інтелекту, і стимулює появу нових концепцій відповідальності та контролю.

У висновках обґрунтовано, що цифрова трансформація впливає на методологію подвійно: по-перше, розширює арсенал методів і підходів, роблячи дослідження більш емпірично орієнтованими; по-друге, трансформує дослідницьку парадигму, яка поступово переходить від традиційної нормативістської моделі до сучасної системної, людиноцентричної та інформаційно орієнтованої доктрини, що забезпечує здатність науки адміністративного права адекватно реагувати на виклики цифрової доби.

Ключові слова: адміністративне право, цифрова трансформація, методологія досліджень, штучний інтелект, великі дані, електронне урядування.

Solomakha A. H. The impact of digital transformation on the methodology of research in the science of administrative law

Abstract. The article examines the impact of digital transformation on the methodology of scientific research in the field of administrative law. It emphasizes that digitalization has become one of the leading drivers of modern society, fundamentally reshaping both public administration and legal science. The introduction of information and communication technologies, e-government, artificial intelligence, blockchain, and big data analytics has created a new quality of administrative and legal relations and highlighted the need for appropriate theoretical and methodological support.

It is revealed that digital transformation leads not only to the modernization of the public sector but also to changes in the subject matter and methods of administrative law as a science. Special attention is given to the need for combining philosophical, general scientific, and specifically legal methods of cognition, as well as to the issue of methodological pluralism, which simultaneously opens up new opportunities and poses challenges for scientific coherence. The article notes that the digital era requires the integration of interdisciplinary approaches, particularly those of computer science, systems theory, statistics, and cybernetics, ensuring a more comprehensive study of new phenomena in public administration.

The emergence of new research tools is analyzed, including the use of big data analytics, modeling, computer technologies, and machine learning algorithms for the study of judicial practice and administrative procedures. It is demonstrated that traditional qualitative methods are gradually being complemented by empirical approaches focused on measurable outcomes.

The article also highlights that digitalization challenges certain classical doctrines of administrative law, particularly with regard to the legal personality of artificial intelligence, and stimulates the development of new concepts of responsibility and control.

The conclusions substantiate that digital transformation influences methodology in two key ways: first, it expands the range of methods and approaches, making research more empirically oriented; second, it transforms the research paradigm, which is gradually shifting from a traditional normativist model to a modern systemic, human-centered, and information-oriented doctrine. This ensures the ability of the science of administrative law to adequately respond to the challenges of the digital age.

Key words: *administrative law, digital transformation, research methodology, artificial intelligence, big data, e-government.*

Актуальність проблеми. Цифрова трансформація сьогодні визначає напрями розвитку суспільства, держави та права. Її вплив на сферу публічного управління є беззаперечним: завдяки впровадженню цифрових технологій докорінно змінюється механізм надання адміністративних послуг, з'являються нові інструменти управління, трансформуються традиційні відносини між державою і громадянами. Це ставить перед адміністративним правом принципово нові завдання, зокрема: забезпечення прозорості, підзвітності, захисту прав людини у цифровому середовищі, а також належного регулювання алгоритмічних процесів і використання великих даних.

Водночас сучасні виклики потребують перегляду як правових норм, так і науково-методологічних підходів. У цьому контексті особливої ваги набуває питання удосконалення методології наукових досліджень у сфері адміністративного права, оскільки саме вона визначає здатність науки адекватно реагувати на нові явища та формувати обґрунтовані рекомендації для правотворчої та правозастосовної практики.

Крім того, в українських умовах актуальність проблеми посилюється активним впровадженням проєктів цифрової держави («Дія», електронний суд, інтегровані реєстри тощо), що породжує цілу низку практичних і теоретичних питань: від забезпечення доступності електронних послуг і захисту громадян від зловживань до формування нових доктринальних підходів у науці. Саме тому дослідження впливу цифрової трансформації на методологію адміністративно-правових досліджень є своєчасним і необхідним як

для розвитку науки, так і для вдосконалення публічного управління в Україні.

Мета статті – теоретичне обґрунтування впливу цифрової трансформації на методологію досліджень у науці адміністративного права. Завданням є визначення основних тенденцій і напрямів методологічних змін, аналіз проблем та можливостей, які виникають у зв'язку з використанням новітніх технологій, а також формулювання науково-методичних підходів, здатних забезпечити належне теоретичне осмислення і практичне застосування адміністративно-правових досліджень у цифрову добу.

У сучасних умовах цифрова трансформація стала одним із пріоритетних чинників розвитку суспільства, що не оминула й сферу публічного управління та адміністративного права. В Україні та у багатьох країнах світу для підвищення ефективності публічної сфери широко впроваджуються цифрові технології.

Цифрова трансформація в публічному секторі охоплює комплекс змін, пов'язаних із впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність органів державної влади та управління. Йдеться насамперед про перехід від традиційних процедур до електронних форматів, автоматизацію управлінських процесів, використання алгоритмів для прийняття рішень, аналіз великих масивів даних тощо.

Україна, як і більшість сучасних країн, інтенсивно переживає цифрову трансформацію публічного управління. На державному рівні прийнято низку стратегічних документів (Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства [1], Концепція розвитку електронного

урядування [2] тощо), створено Міністерство цифрової трансформації, реалізуються масштабні проекти на кшталт порталу та застосунку «Дія» для надання електронних державних послуг. Безумовно ці нововведення потребують не лише технічної, але й правової підтримки.

У 2021 році набрав чинності Закон України «Про адміністративні послуги» в новій редакції [3], який закріпив можливість отримання послуг онлайн, електронну взаємодію реєстрів і багато інших сучасних механізмів. Аналогічно, триває впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (так званий «електронний суд»). Кожен такий крок породжує значний пласт для досліджень: як удосконалити законодавство, щоб електронні послуги були доступнішими; як забезпечити належну безпеку державних інформаційних систем; як змінюється статус і відповідальність посадових осіб у цифровому середовищі тощо. Українські науковці активно включаються в цей процес, аналізуючи і зарубіжний досвід, і національні особливості.

Завдяки цифровим технологіям адміністративне право отримує нові інструменти для підвищення ефективності публічної адміністрації. Приміром, блокчейн здатен забезпечити незмінність і надійність даних у державних реєстрах, що знижує ризики зловживань і підвищує довіру громадян. Штучний інтелект уже використовується для автоматизованої обробки звернень громадян, надання консультацій чи навіть ухвалення окремих процедурних рішень (реєстрація бізнесу, видача дозволів тощо), що пришвидшує відповідні процеси. Великі дані та аналітичні системи допомагають виявляти тенденції і проблемні зони у сфері публічного управління, підвищуючи обґрунтованість нормативних рішень [4, с. 123].

Водночас цифрова трансформація висуває й нові вимоги до правового регулювання. З'являються раніше не відомі правові ситуації: автоматизовані адміністративні акти, електронні докази, цифрові підписи, смарт-контракти в публічних закупівлях тощо. Існує нагальна потреба в оновленні законодавства та розробці нових правових підходів, аби врегулювати відносини у цифровому середовищі, захистити права громадян (зокрема право на захист персональних даних) і забез-

печити належне функціонування електронних сервісів. Адміністративне право постає в новому світлі – акцент зміщується на забезпечення прозорості, підзвітності та орієнтації на потреби громадян у публічному управлінні, що відображає глобальні тренди розвитку інформаційного суспільства. Так, під впливом цифровізації адміністративне право дедалі більше зосереджується на захисті прав споживачів публічних послуг, ефективному управлінні державними ресурсами, спрощенні процедур і зменшенні адміністративних бар'єрів.

Адміністративно-правові норми та інститути трансформуються, аби відповідати запитам суспільства та викликам часу, що, своєю чергою, вимагає наукового осмислення і теоретичного обґрунтування цих змін. Відповідно, наука адміністративного права мусить реагувати на ці зміни, коригуючи напрями досліджень та вдосконалювати методологію наукового пізнання.

Для того щоб з'ясувати, як саме цифрова трансформація впливає на методологію досліджень у науці адміністративного права, варто почати з базових положень.

Як відомо, методологія наукових досліджень визначає підходи, принципи і методи, за допомогою яких наука отримує обґрунтовані знання про певні явища. У галузі адміністративного права методологія традиційно включає філософські (загальнотеоретичні) підвалини, загальнонаукові методи та спеціально-юридичні методи пізнання.

До філософських засад належать, зокрема, діалектичні закони і принципи, що дозволяють бачити розвиток правових явищ у динаміці та взаємозв'язку. Загальнонаукові методи – системний підхід, аналіз і синтез, індукція та дедукція, моделювання, статистичний аналіз тощо – дають змогу досліднику вивчати право як складний соціальний феномен із використанням напрацювань інших наук. Спеціально-юридичні методи (формально-юридичний, порівняльно-правовий, історико-правовий, метод тлумачення норм та інші) пристосовані безпосередньо для роботи з правовим матеріалом. Ефективне дослідження складних проблем адміністративного права потребує органічного поєднання всіх цих рівнів методів, а не їх ізольованого застосування.

Відомо, що лише одночасне використання кількох методів у взаємозв'язку дозволяє ґрунтовно вивчити предмет і отримати об'єктивні результати.

Станом на сьогодні можна говорити про методологічний плюралізм в галузі адміністративного права. Однак це різноманіття має й зворотний бік – відсутність єдиного стандарту чи підходу до побудови методології досліджень [6, с. 215]. Окрім того, не всі наукові методи однаково ефективні для правових досліджень. Право має свою специфіку, через що механічне перенесення методик точних чи природничих наук може спотворювати результати [5, с. 57].

Важливо підкреслити, методологія не статична, вона розвивається разом із наукою. Кожен новий етап розвитку суспільства та держави ставить нові питання перед науковцями, які потребують адекватних методів дослідження. Так, сучасні реформи публічної адміністрації, євроінтеграційні процеси, запит на верховенство права і права людини – все це вимагає від науки адміністративного права нових підходів і методологічних рішень. Дослідники наголошують, що подальший прогрес адміністративно-правової науки неможливий без оновлення її методологічного інструментарію [6, с. 217].

В свою чергу, цифрова епоха висуває до методології особливі вимоги, спонукаючи до інтеграції нових методів і міждисциплінарних підходів.

Цифрова трансформація не лише змінює предмет адміністративного права, а й суттєво впливає на способи його дослідження. З'являються нові об'єкти та явища, які раніше не існували або не були в центрі уваги науки, – від електронних послуг і реєстрів до алгоритмів штучного інтелекту в управлінських рішеннях. Досліджувати ці феномени традиційними методами буває недостатньо, тому науковці перебувають у пошуку оновлених теоретико-методологічних підходів. Наприклад, розвиток інформаційного суспільства спонукає науку адміністративного права переосмислити базові концепції публічного управління. На думку окремих науковців, у цифрову еру формується нова парадигма «public governance» (публічне врядування)

замість традиційного «public administration» (публічного адміністрування), що акцентує партнерську взаємодію держави і суспільства за допомогою цифрових платформ [6, с. 218]. Для обґрунтування такої концепції потрібен новий теоретико-методологічний підхід, який враховує мережеву природу взаємодії влади і громадян у цифровому середовищі.

Цифрові явища на перетині права та технологій вимагають залучення знань з інших дисциплін. Методи інформатики, теорії систем, кібернетики, статистики дедалі частіше стають у пригоді правникам, що досліджують електронне урядування чи правове регулювання ІТ-сфери. Так, чимало дослідників пропонують розглядати інформаційні технології в публічному управлінні як складні синергетичні системи, що потребують комбінування кількох методологічних підходів одночасно.

З позицій інформаційного права та теорії інформаційного суспільства аналізуються синергетичні аспекти застосування інструментального, системного і структурного методів у дослідженні ІТ в публічному управлінні [6, с. 219].

Тобто для вивчення електронних систем управління доцільно об'єднувати інструментарій кількох наук: правові методи – для оцінки нормативної бази, системно-структурні – для аналізу архітектури самих інформаційних систем, соціологічні – для вивчення впливу цих систем на громадян тощо. Подібний міждисциплінарний синтез методів збагачує науку адміністративного права і дозволяє адекватніше відобразити реальність, що швидко змінюється під впливом цифрових технологій.

Варто зазначити, що цифрова епоха надає дослідникам адміністративно-правових явищ й нові інструменти. По-перше, доступність великого обсягу даних (статистика електронних сервісів, великі масиви управлінської інформації) відкриває можливості для використання кількісних методів, зокрема юридичної статистики, контент-аналізу електронних документів, моделювання сценаріїв розвитку адміністративних процесів. Якщо раніше в правових дослідженнях переважали якісні методи (формально-логічний аналіз норм, тлумачення, догматичні підходи), то тепер дедалі більшого значення набувають емпіричні дослідження: аналіз судо-

вої практики за допомогою комп'ютерних програм, опитування громадян щодо користування електронними послугами, вимірювання показників ефективності роботи електронних платформ тощо. По-друге, самі засоби дослідження удосконалюються завдяки ІТ: сучасний правник-науковець має в розпорядженні електронні бібліотеки, правові бази даних, системи штучного інтелекту для пошуку правових позицій. Нові інтелектуальні технології – такі як програмування та комп'ютерне моделювання – суттєво змінили підходи до проведення наукових досліджень. Використання подібних технологій в правовій науці лише набирає обертів, але вже очевидно, що за їх допомоги можна отримати нові глибокі результати, недосяжні традиційними методами.

Цифрова трансформація спонукає перегляд деяких фундаментальних доктрин адміністративного права. Яскравим прикладом є проблема правосуб'єктності штучного інтелекту. Класична доктрина не передбачала участі «неживого агенту» (алгоритму) в адміністративних правовідносинах як самостійного суб'єкта [4, с. 118]. Проте вже зараз в Україні здійснюються експерименти з автоматизації надання адміністративних послуг без безпосередньої участі посадовців (як приклад, застосування всеукраїнської цифрової платформи та мобільного застосунку «Дія»).

При цьому виникає питання: чи може штучний інтелект вважатися учасником правовідносин у цих процедурах? Через відсутність чіткої відповіді у чинній доктрині утворюються прогалини та колізії в праві.

Для розв'язання цієї проблеми науковці пропонують нові теоретичні підходи, напроцьовуючи принципово нові концепції відповідальності й контролю за штучним інтелектом.

Тобто формується нова методологія в межах адміністративного права, яка поєднує юридичну науку з елементами інформатики та теорії управління для вирішення унікальних питань, породжених ШІ.

Водночас, зміна методології неможлива без суб'єктів її застосування. Цифрова трансформація висуває нові вимоги до компетентності науковців-адміністративістів. Сучасний дослідник адміністративного права має орієнтуватися не лише в законодавстві й теорії

публічного управління, але й розуміти основи ІТ, володіти навичками роботи з інформаційними системами. Наголошується, що сьогодні є потреба у фахівцях, які поряд із вузькоправовими знаннями мають навички у використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій у професійній діяльності [5, с. 58]. Тому в освітніх програмах з'являються курси на стику права і ІТ, а дисертаційні дослідження все частіше торкаються тем цифровізації. У результаті формується нове покоління правників, здатних розвивати науку адміністративного права з урахуванням цифрової специфіки.

Отже, можна стверджувати, що цифрова трансформація впливає на методологію досліджень подвійно. По-перше, розширюється спектр методів та підходів, інтегруються міждисциплінарні інструменти, наука стає більш емпірично орієнтованою. По-друге, змінюється сама дослідницька парадигма – класичні теорії доповнюються новими концепціями, що враховують реалії інформаційного суспільства. В підсумку методологія науки адміністративного права поступово еволюціонує від традиційної (нормативістської, державоцентричної) до сучасної (інформаційно орієнтованої, людиноцентричної, системної) доктрини, яка здатна адекватно відповісти на виклики цифрової епохи.

Цифрова трансформація суспільства і публічного управління кардинально змінює ландшафт науки адміністративного права. Вона розширює коло питань, які потребують наукового аналізу, та одночасно вимагає нових підходів до такого аналізу.

З огляду на це, вплив цифровізації на методологію досліджень у науці адміністративного права проявляється у декількох основних вимірах:

1) *Розширення методологічного інструментарію.* Наука адміністративного права, яка раніше була зосереджена переважно на праводогматичних методах, нині інтегрує міждисциплінарні й емпіричні методи (системний аналіз, моделювання, статистику, комп'ютерні технології тощо), що дає змогу належним чином досліджувати нові явища: електронні процедури, цифрові платформи, алгоритмічні рішення, та отримувати науково обґрунтовані рекомендації для практики.

2) *Еволюція теорії та парадигм.* Цифрова ера змушує переглядати засадничі теоретичні концепції адміністративного права. Доктрина «публічного управління» наповнюється новим змістом (концепції відкритого врядування, мережевого підходу, людиноцентричності, захисту даних тощо). Потреба врахувати інтереси та участь громадян через цифрові механізми зумовила зміщення акцентів від суто ієрархічного адміністрування до партнерської моделі замість традиційного («public administration» >>> «public governance»), що вимагає відповідного методологічного забезпечення.

3) *Вплив на освіту та наукові кадри.* Для розвитку методології важливо, щоб фахівці володіли новими навичками. Цифрова трансформація сприяє появі нової генерації адміністративістів, обізнаних в ІТ, статистиці, управлінських науках. Вони здатні продовжити вдосконалення методології на перетині галузей знання. В українському контексті це проявляється в тому, що молоді дослідники обирають теми, пов'язані з електронним урядуванням, цифровими правами, і в своїх роботах застосовують сучасні методи аналізу.

4) *Підвищення практичної значущості досліджень.* Сучасні методологічні підходи орієнтуються на вирішення реальних проблем адміністративної практики в цифрових

умовах. Наука стає ближчою до потреб суспільства: дослідження присвячуються тому, як зробити адміністративні послуги доступнішими, як захистити громадян від ризиків автоматизованих рішень, як запобігти кіберзагрозам у публічному секторі тощо. Результати таких досліджень безпосередньо лягають в основу реформ і нововведень, забезпечуючи їх наукову обґрунтованість. Як наслідок, адміністративне право дедалі більше перетворюється на ефективний інструмент реагування держави на виклики інформаційного суспільства, а методологія науки служить містком між інноваціями та їх теоретичним осмисленням.

Висновки. На завершення слід зазначити, що вплив цифрової трансформації на методологію досліджень є процесом поступовим і багатовимірним. Українська адміністративно-правова наука, зберігаючи найкращі традиції, одночасно відкрита до змін та експериментів, продиктованих часом. Методологія досліджень у цій сфері стає більш гнучкою, комплексною та чутливою до контексту. Подальше її вдосконалення – один із пріоритетів наукового розвитку, адже тільки спираючись на сучасну методологію, можна отримати знання, які адекватно відображають реалії цифрової держави і сприятимуть створенню ефективного, справедливого та орієнтованого на громадянина публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження від 17 січ. 2018 р. № 67-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.
2. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження від 20 верес. 2017 р. № 649-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>.
3. Закон України «Про адміністративні послуги». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 32. Ст. 409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>.
4. Баранов О. А., Дубняк М. В. Адміністративно-правовідносини та штучний інтелект: проблеми суб'єктності. Інформація і право. 2023. № 2 (30). С. 108–141. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-2-108>.
5. Мазурик Р. В. Методологія дослідження адміністративно-правових засад організації та діяльності обласних прокуратур України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2020. № 46. С. 55–60. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.46.11>.
6. Єсімов С. С. Методологія дослідження інформаційних технологій у публічному управлінні. Серія юридична. 2017. С. 211–221. ISSN 2311-8040. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1696/1/4-2017-25.pdf>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 30.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 27.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025